

მალხაზ ხარბედია

„მე“-ც და გავედით*

DOI: <https://doi.org/10.62119/critique.20.2025.9896>

ჩემ შესახებ ზემოთაც არაერთხელ დავწერე, ხანაც ვიგულისხმე საკუთარი თავი. შედარებით ვრცლად მოვყევი ჩემს აღზრდა-განათლებაზე, ფასეულობებზე, გატაცებებზე, შეცდომებზე... დასკვნით თავშიც მინდა დავუბრუნდე იმავე თემას,

* გადმოზეჭდილია წიგნიდან: მალხაზ ხარბედია, „შეთხზული „მე“. თბილისი: გამომცემლობა „პალიტრა L“, 2023.

თუმცა შესავლად ისევ რუსოს უნდა მივმართო, არამხოლოდ მისაბაძი გულახდილობის, არამედ დამთხვევების გამოც.

... 2002 წლის აპრილში, როცა „24 საათში“ დავიწყე მუშაობა, უკვე გამოცდილი არამხელი ვიყავი (8 თვე ალკოჰოლის გარეშე, ხუმრობა საქმე არაა²), გრეიპფრუტის წვეთმმუსვრელი, ხილთამჟვრობელი და ბოსტან-მწვანილეულის მძოველი. ვითომ ჩემს თავს ვმკურნალობდი, ჯანსაღ არჩევანს ვთავაზობდი, ურეცეპტოდ.

რუსოს დროს საგამომცემლო საქმე შორს იყო ჰიპერტექსტუალური ბმებისგან, არც ინტერნეტი არსებობდა და არც ამდენი კომენტარი და სქოლიო მოჰყვებოდა ტექსტებს (თუმცა, ცხადია, იყო დიადი გამონაკლისებიც). ყველა ახალი ცნება ახსნილი ვერ იქნებოდა, ასეთი წაკითხვები დაფიქრებას მოითხოვდა და ხშირად გონების დაბინდვასაც იწვევდა. მეც თავიდან დიდ დროს ვანდომებდი რთული ტექსტის გაგებას, სწორედ ამ პერიოდში ვისწავლე წიგნებში ფანქრით მუშაობა, ყველაფრის მონიშვნა, რაც, ცხადია, იწვევდა კონკრეტული ადგილების დავიწყებასაც. მონიშნავ, ე. ი. შეგიძლია დაივიწყო, საინტერესო ფრაგმენტი სადღაცაა დამახსოვრებული და იმედიანად შეგიძლია გააგრძელო კითხვა. ეს მეხსიერების გაზარმაცებას იწვევდა და უკვე მის (მეხსიერების) გამამთლიანებელ, შემკვრელ უნარებზე კი აღარ იყავი დამოკიდებული, არამედ დაარქივებულზე, რაღაც მონიშნულ ფრაგმენტებზე, მცირე ერთეულზე და არა ერთიან საზრისზე. ასეთი ფრაგმენტულობა მე წლების განმავლობაში მიქმნიდა პრობლემებს გააზრებაში, თუმცა ხშირად ყველაზე კომფორტული ხერხიც იყო, ამის გამო წლების განმავლობაში კარგად ვისწავლე ფრაგმენტებიდან მთელის აგება.

რუსო იმასაც წერს, რომ ცოდნის წყურვილი ლამის მანიად ექცა, სიგიჟედ და რომ იგი სულ მუდამ ახალ ცოდნას ესწრაფოდა და დღენიდაგ ბუტბუტებდა თავისთვის, იმეორებდა რაღაცას, არადა გვახსოვს, რომ საზეპიროებს რუსო ცუდად

იმახსოვრებდა. მეც, ცხოვრების მანძილზე სულ 3-4 ლექსი თუ ვიცოდი. რა თქმა უნდა, გამორიცხულია, მეგობრების წრეში ან სუფრასთან რაიმე ლექსი წამეკითხა ზეპირად, ასეთი რამ არასდროს მომხდარა³, ერთი-ორ სკაბრეზულ ლექსს თუ არ ჩავთვლით. უნივერსიტეტის მისაღებ წერით გამოცდაზე 1991 წელს 2 თემა მოვიდა, „ნიკოლოზ ბარათაშვილის სასიყვარულო პოეზია“ და კონსტანტინე გამსახურდიას „დიდოსტატის მარჯვენაზე“, რაღაც. ბარათაშვილზე ნამუშევარი მქონდა, მაგრამ არც ერთი ლექსი ზეპირად არ ვიცოდი და მეზობელი გოგოების დახმარებით ჩამოვწერე ყველა ლექსი. დიდხანს მოვუნდი ჩურჩულით შედგენილი ამ ანთოლოგიის ფურცელზე გადატანას. შემდეგ ავდექი და აფორიაქებულმა და სრულიად უიმედომ, მუცლის ბუყბუყის ფონზე, ამ ლექსების ანალიზი დავიწყე. ახლა არ მახსოვს ნაწერის შინაარსი, მახსოვს მხოლოდ წარმოუდგენელი სირცხვილი და მღვრიე თავსლაფი, რომელიც წერისას წურწურით ჩამომდიოდა. ვგრძნობდი, როგორი სასაცილო იყო ჩემი ეს სახელდახელო „ანალიზი“, წერის ყველა კანონის მიღმა გაჩაღებული ბოდვა, რომელიც სულ უფრო მიფუჭებდა ხასიათს და ფინალური აბზაცის დაწერისას, საერთოდაც ცეცხლი წამიკიდა, სირცხვილის კოცონი ამინთო გონებაში. გადაკითხვის ხასიათიც კი არ მქონდა.

ამის შემდეგ წერის მხრივ ბევრი რამე შეიცვალა ჩემთან. ჩავირიცხე 1992 წელს, დავწერე რამდენიმე საკურსო, უკვე 1995 წელს კი გავთავისუფლდი გზააზნეული აბიტურიენტის ტვირთისგან და აღმოვაჩინე, რომ წერა მსიამოვნებს. წაკითხვის ვნებას ჯერ ვერ შეედრებოდა, მაგრამ ფაქტი იყო, რომ დიდი დაკვირვებით და შემოვლითი გზებით ვწერდი, თავგადასავლებით, გავურბოდი სიმარტივეს, უფრო სწორად, არ გამომდიოდა მარტივად წერა, თუმცა მკაფიო აზრი არასდროს დამიკარგავს. რამდენადაც პოეზიაში მიყვარდა ნისლოვანება, იმდენად არ მიყვარდა ჩემს ნაწერში გაურკვეველობა. წერა ხომ თერაპიასავით

იყო ჩემთვის, რაღაცაში გარკვევა, სინათლე. სულ სიტყვებს ვეძებდი, ბევრს ვასწორებდი, ვათეთრებდი, ხელახლა ვკითხულობდი. დროს ბევრს ვკარგავდი, მაგრამ დრო არ მადარდებდა. უფრო სწორად, ბევრ დროს კიარ ვხარჯავდი, გაბმულად ვწერდი, ხანგრძლივად, შეუჩერებლად, ღამეებს ვათენებდი და საერთოდ არ ვფიქრობდი, რომ ეს უწყვეტი პროცესი არ იყო მთლად კარგი პრაქტიკა, არც გონებისთვის და არც მითუმეტეს ნაწერისთვის. ახლა გაცილებით მცირე მონაკვეთებად ვწერ. გამოორიციხულია, რომ 4-5 საათი გადავაბა წერის პროცესი, მაშინ კი მართლა მათენდებოდა.

თანაც აუარება ყავას ვსვამდი იმ პერიოდში (1991-1995) და, შეიძლება ითქვას, რაღაცა ინსომნიური ასკეზათი ვიყავი გატაცებული, უძილობაში ვვარჯიშობდი ყოველდღიურად (ყოველღამიერად) და შიგნიდან ვლრდნიდი საკუთარ ჯანმრთელობას, ვთხრიდი, ვანგრევდი, თავზე ვიმხობდი, გრძელი გვირაბი გამყავდა, გამოცდას ვუწყობდი ჩემს თავს. მოლანდებებამდე და მოჩვენებებამდე ნამდვილად არ ავმალელებულვარ, მაგრამ ცოტა კი მაკლდა.

ისე, მცირე ხილვები სულ მქონდა, უმნიშვნელო, მაგრამ საამო ხილვები, ქიმერები, როგორც რუსო უწოდებს. „ჩემო ტკბილო ქიმერებო“, ასე უხმობს. იგი ხშირად ახსენებს ამ სანეტარო ქიმერებს, რომლებიც მისთვის საზოგადოების, ურთიერთობის შემცვლელნი აღმოჩნდნენ. იმ 90-იანებში ვისწავლე სიარულიც და სიარულის დროს ნაყოფიერი ფიქრების დალაგებაც. ძალიან ჩქარა დავდიოდი (ახლაც ჩქარა დავდივარ), შესაბამისად, ფიქრებიც (და ჩანაფიქრებიც) ძალზე სწრაფად მიმოქროდნენ და მონაცვლეობდნენ (მაშინ საკმაოდ ბევრი ვიხეტიאלე, სანამ 2001 წელს ზემოხსენებულმა შემოტევამ არ მაიძულა, რამდენიმე თვით დამეგდო სიარულის ტემპი).

90-იანებში ჩემი მარშრუტები, ძირითადად, ქალაქზე გავდიოდა. მთაშიც დავდიოდით მეგობრები, მაგრამ ქალაქში სი-

არული მაინც სხვა ცხოვრების წესი იყო. დავდიოდი ცენტრალურ ქუჩებსა და მის განტოტებებზე (სოლოლაკი, მთაწმინდა, ვერე, ვაკე, მარცხენა ნაპირი – აღმაშენებელი, წერეთელი) უფრო ხშირად ღამე დავდიოდი. გარეუბნებშიც არაერთხელ მომიწია ბოდიალი (2000-2001-ში გლდანშიც ვიარე, ქუჩაში ღამეებიც ვათენე), მეგობრებთან ერთადაც ვიხეტიალე ბევრი, ერთი-ორჯერ მაგრად გვჟეჟეს კიდეც. ბოლო წლებში სოფელში, ტყეშიც ვახერხებ ხანდახან სიარულს, მაშინ კი სოფელი და დასვენება ცოტა ძნელი წარმოსადგენი იყო. იმ წლებში სულ რამდენიმეჯერ მოვახერხე წასვლა სამეგრელოსა და რაჭაში (ჩემს სოფლებში) და იქაც არც ისე ხშირად მქონდა მარტო სიარულის ფუფუნება. რაჭის ტყეში დაკარგვა და ბილიკების არევა ახლაც ტკბილად მახსენდება.

მოკლედ, დავდიოდი ქალაქის ქუჩებში და ათასნაირი სულელური აზრი მომდიოდა თავში. მაგ. ასეთი. მოკირწყლოლ ქუჩაზე (ვთქვათ, ვარაზის ხევში) აღმართის ავლისას ვფიქრობდი იმაზე, თუ რა იყო დაფენილი ამ რიყის ქვების თუ გრანიტის კუბების ქვეშ. ვთქვათ ქვიშა. ქვიშის ქვემოთ რაა? ღორღი. ღორღის ქვეშ? უფრო ქვემოთ? მიწაა. რა ფერის მიწაა? წითელი? ყვითელი? შავი ნამდვილად არ იქნება, შეიძლება სულაც კლდეა. რაღაცა მანქანა რომ ასფალტს ჭრის, ხომ გინახავთ? მიღების ჩაწყობისას ან სხვა სამუშაოებისას. ჭრის და ხედავ ფენებს, სხვადასხვა ათწლეულებში დაგებული ასფალტის ფენას. მეტ-ნაკლებად სხვადასხვა შემადგენლობა, განსხვავებული ფერი. შემდეგ კი ხედავ, რომ სულ ქვემოთ ნაყარი მიწაა. დედა-ქანები კი არა, დაყრილი, საიდანლაც მოტანილი მიწაა.

არ მიყვარს ნაყარი მიწა. მამაჩემი სადაც დავკრძალებით, 2000 წლის ოქტომბერში, საბურთალოს სასაფლაოზე, იქაც ნაყარი მიწა იყო. თხრიდნენ მესაფლავეები და ვერა და ვერ ჩადიდნენ ძველ ზედაპირამდე, ბებერ ქანებამდე. ხან მავთული ამოდიოდა, ხან რაღაც ბეტონის ნატეხი ან აგური. მეც მიხდოდა

თხრა, შეუჩერებლად, ნერვების მოშლით, გაგიჟებით. ერთი სული მქონდა, როდის ჩავიდოდით ნამდვილ, ძველ მიწის ზედაპირამდე. და ბოლოს, როგორც იქნა, ჩავადწიეთ. იქ იყო გამიწეებული ბალახის, ფოთლების ნარჩენები, რაღაც ქვები, ხის ფესვები, ტოტები, მოკლედ, თანამედროვე, უაზრო და უმიზნო არქეოლოგია და ურბანული კომპოსტი. ამ ყველაფერს რამდენიმე ათეული წლის წინ მიწა დააყარეს, საიდანღაც მოტანილი მიწა. ერთი სიტყვით, მიწის ქვეშ ვიყავით, მაგრამ, ამავე დროს, მიწის ზედაპირზე ვიდექით. ცოტა დავშვიდდი, ფეხქვეშ რომ მიწა ვიგრძენი, და დავიძახე: გვეყოფა! მაშინ გავიფიქრე, რომ კიარ დავმარხავდით მამაჩემს შემდეგ დღეს, არამედ პირდაპირ მიწის ზედაპირზე დავასვენებდით. ღია ცის ქვეშ. ნაყარი მიწა ხომ არ ითვლება?!

ჩვენს ცხოვრებაშიც ძალიან ბევრია ასეთი ნაყარი მიწა, ნაყარი ცხოვრება, ის, რაც ფარავს ნამდვილს, ის, რითაც ჩანაცვლება ხდება, გადატანა. ხშირად ნაყარია საქმიანობაც, ჰობიც, გასართობიც, ურთიერთობებიც. წლები გადის ისე, რომ ვერ ვხვდებით, რა არის მართლა ჩვენი საქმე, ჩვენი არჩევანი. რისთვის ვართ მოწოდებული და რას უნდა მივსდიოთ ბოლომდე. ნაყარი მიწა კი მოდის და მოდის, ნაგავი არ თავდება, მოდის უზარმაზარი სატვირთოებით, შიშების, ყოველდღიურობის, თავის რჩენის სატვირთოებით. რუსო ბევრს წერს ამ თემაზე, განსაკუთრებით IX თავში. აქ რუსოს ჭკრეტა მწვერვალს აღწევს, იგი ძალიან შორს ტოპავს, უფრო შორს, ვიდრე ახლა ვიმყოფებით და ვიდრე ახლა შეგვიძლია შევაფასოთ საკუთარი არსებობა.

იგი სულ იკვლევდა თავის თავს, სხვებს, გარემოს, ყველაფერს, რაც მასზე გავლენას ახდენდა, იკვლევდა ყველა შთაბეჭდილებას. ცდილობდა გაეგო, თუ როგორ ცვლიდნენ განუწყვეტლივ ჩვენს შინაგან სამყაროს ჩვენივე განცდები, აღქმა და გრძობის ორგანოები და როგორ აისახებოდა ეს ცვლილებები ჩვენს ფიქრებზე, გრძნობებზე, საქციელზე. რამდენ შეცდომას

და მანკიერებას გადაურჩებოდა ჩვენი გონება, რომ შეგვძლებოდა, ჩვენი ცხოველური ძალები ზნეობრივი წესრიგის საკეთილდღეოდ, მის სამსახურში ჩაგვეყენებინა. ამ წესრიგს ხომ სწორედ ჩვენი ცხოველური ძალები არღვევენ. კლიმატი, წელიწადის დროები, ხმები, ფერები, უკუნი, სინათლე, სტიქიები, საკვები, ხმაური, სიჩუმე, მოძრაობა, სიმშვიდე და მოსვენება, ყველაფერი ეს მოქმედებს ჩვენს ორგანიზმზე და, შესაბამისად, ჩვენს სულზე. ყველაფერი ეს გრძნობების მართვის ათასობით უცდომელ ხერხს გვთავაზობს, გრძნობების საწყისებთან გვაბრუნებს და არ აძლევს მათ ჩვენზე ბატონობის უფლებასა და საშუალებას. ეს იყო ის ძირითადი იდეა, რაც რუსოს თავის ერთ-ერთ უმთავრეს ნაშრომში სურდა გადმოეცა, დაწერა კიდევ მონახაზი და იმედი ჰქონდა, რომ ეს იდეა გავლენასაც მოახდენდა კეთილშობილ ადამიანებზე, მათზე, ვისაც გულწრფელად უყვართ სათნოება და სიკეთე, მაგრამ თავისი სისუსტეების ემინიათ და გაურბიან. რუსოს იმედი ჰქონდა, რომ ამ იდეიდან წიგნი დაიბადებოდა და ეს წიგნი არამხოლოდ საწერად იქნებოდა სასიამოვნო, არამედ სხვებისთვისაც ბევრ სიამოვნებას მოიტანდა წაკითხვის დროს. რუსომ ამ წიგნზე დიდხანს ვერ იმუშავა და მისი მხოლოდ მონახაზები დარჩა (1756 წლისა). სათაური, ჩემი აზრით, ბრწყინვალეა: „გრძნობიერი მორალი, ანუ ბრძენის მატერიალიზმი“ (Morale sensitive ou le Matérialisme du sage).

მგრძნობიარე მორალზე გამახსენდა ჩემი ძველი გასართობი ვნებიან აზროვნებასთან დაკავშირებით. რაღაცით ხომ უნდა გამემართლებინა ჩემი ქაოსური ბუნება, არათანმიმდევრულობა, ხშირად ალოგიკურობა, გზააზნეული კოგიტო. ერთხანს ბევრს ვფიქრობდი ამ თემაზე, ვნებიან აზროვნებაზე. დეკარტის „განსჯიდანაც...“ (მეთოდის შესახებ) დღემდე ყველაზე კარგად მისი ფინალური სიტყვები მახსოვს, სადაც იგი მოცალეობაზე ლაპარაკობს – „დედამიწის ზურგზე ყველაზე მაღალი თანამდებობების“ საპირისპირო ცნებაზე. ეს რუსოსთანაც აახლოებს მას,

რუსოს გაქცევებს და მისი სიამოვნების პრინციპებს გვახსენებს. ზემოთაც ხომ დავიმოწმე რუსოს იმედი თუ ოცნება, რომ საწერად და წასაკითხადაც ერთნაირად სასიამოვნო წიგნი შეექმნა. ავგუსტინესთანაც ხომ წიგნამდე მივედი, საბოლოო ჯამში. ასევე გავიხსენოთ ბარტის კლასიკური ტექსტიც სიამოვნების შესახებ და აღმოჩნდება, რომ წიგნი ბევრი რამის განმსაზღვრელია, ზოგადად. ჩემს ამ ტექსტშიც, რომელიც საკუთარი გამოცდილების გარდა ათეულობით ქართველი მწერლის ავტობიოგრაფიულ ტექსტებს ეყრდნობა, წიგნის როლი გადამწყვეტი ჩანს.

ხომ ხედავთ, ისევ წაკითხვას დავუბრუნდი, არადა ამდენი რამეა მოსაყოლი საკუთარ თავზე, მაგრამ რას ვიზამ, როცა ავტობიოგრაფიული მოდუსი ძალიან უახლოვდება წაკითხვასა და ინტერპრეტაციას.

ისევ მოცალებას, დასვენებას და სულისმოთქმას დავუბრუნდები. რუსოს მიაჩნდა, რომ საქმეთა მონაცვლეობა ნამდვილი, საუკეთესო დასვენება იყო: იგი მუსიკით წერისგან ისვენებდა, ბაღში მუშაობით კიდევ რაღაცისგან. მეც დიდი ხანი მეგონა, რომ ფიზიკური შრომით ან მეგობრებთან დროსტარებით წერისგან ვთავისუფლდებოდი, ტყე-ღრეში ხეტიალით კი გაბმული, გაუმაძღარი კითხვისგან ვისვენებდი. სინამდვილეში ორივე მღლიდა, რადგან ჩემი გონება ვერასდროს მოვმართე ისე, რომ ერთისგანაც სიამოვნება მიმელო და მეორისგანაც. გადართვის მომენტში გაკეთებულის გაცნობიერების მექანიზმი რთულად მუშაობდა, როგორც ჩანს, ან საერთოდ არ მუშაობდა და სიამოვნება და გაკეთებულობით ტკბობაც სადღაც იკარგებოდა, იშრეტებოდა. ბარათაშვილის სიტყვები „აღუვსებელი საწყაულის“ შესახებ არასდროს მცილდებოდა, რამდენიმე წუთის გამოყოფაც კი მენანებოდა, რათა გამეაზრებინა, რომ რაღაც დავასრულე და ახალი რამ უნდა დავიწყო. ტკბობით გაშტერების შუალედი არ არსებობდა. არადა მახსოვს, ერთხელ ჩემმა მეგობარმა 3 საფეხურიანი კიბე შეღება და მოაპირკეთა და იმხელა

სიამოვნება მიიღო ამ პატარა საქმის შესრულების შემდეგ, რომ მეც კი გადმომედო. საქმიანობის მონაცვლეობის სტრატეგია და შესრულების წესები, როგორც ჩანს, ძალიან დასახვეწი მაქვს. მართალია, ჩემი ორი ძირითადი საქმიანობა, ლიტერატურა და ღვინო, გონებრივი და ფიზიკური სამუშაო არანაირად არ უშლის ხელს ერთმანეთს, თუმცა შუალედში, გადასვლის მომენტებში რაღაც ხდება, რაც სიამოვნებასაც აკავებს და თვითგაცნობიერების, საკუთარი თავის ინტერპრეტირების უნარსაც აბლაგვეს და გარკვეულ თუ გაურკვეველ ავტომატიზმამდე დაჰყავს ყველაფერი.

12-13 წლის წინ დავწერე წერილი „რატომ ვჩქარობ“, რომელიც 20 წლის წინანდელ ჩანაწერებს ეფუძნებოდა. ჩანაწერებში იყო დაკვირვებები პოლ ვირილიოს ტექსტებზე, კუნდერას რომანზე „სიდინჯე“ და კიდევ რაღაცეებზე. ცხადია, ვრცელი ციტატების მოყვანას არ ვაპირებ ამ წერილიდან, ქსელში თავადაც ადვილად იპოვით მას, უბრალოდ მინდა გავიხსენო მაშინდელი წუხილი და დღევანდელს შევადარო. ამ მხრივ ბევრი რამ არ შეცვლილა, მაშინაც საქმეების ბოლომდე მიყვანის წყურვილი მკლავდა, ახალი საქმეების დაგეგმვას მაშინაც ძლიერი ფორიაქი მოსდევდა, თუმცა ახლა ცოტათი იკლო ნაყოფიერმა უძილო ღამეებმა და იმატა უაზრო უძილობამ. მაშინ ნაკლებად ვეტანებოდი ფიზიკურ სამუშაოს, ახლა კი ვიტვირთები.

„თუ არ მოისვენე, ვერ დაისვენებ!“, ჩემი ეს ძველი შეუსრულებელი და საოცნებო პრინციპი დღესაც აქტუალურია და მიუღწეველი.

სამაგიეროდ ბოლო წლებში ნელი ტემპით მუშაობა ვისწავლე. მართალია, საქმეებს (ფიზიკურ და გონებრივ საქმეებს) შორის ისევ ვერ ვახერხებ ნაყოფიერი, გააზრებული ტიხრების გაკეთებას, სამაგიეროდ თავად საქმის კეთების პროცესი შევანელე, ისე აღარ ვჩქარობ და ფიქრისთვისაც მეტი დრო მეძლევა

ამის გამო. ეგ კი არა, ხანდახან ენისთვისაც ვიცლი. უცხო ენებისთვის. შენელება და სიდინჯე პირდაპირ კავშირშია ენასთან.

თუ არ ვცდები, სემუელ ბეკეტს ჰქონდა უცხო ენის სწავლაზე, როგორც მკურნალობის ერთ-ერთ ხერხზე. მეცნიერებიც ამახვილებენ ამაზე ყურადღებას. იძირები უცხო ენაში, ავარჯიშებ მეხსიერებას და დეპრესიაც უკან იხევს. თუკი რამე დავაკელი იმ ენებს, რომლებსაც ვსწავლობდი და ბოლომდე ვერ მივიყვანე, სიდინჯეა. დავიწყე გერმანული და მალევე მივატოვე, ინგლისურად კარგად ვკითხულობ, მაგრამ სულ მაქვს საუბარში და წერისას პრობლემა, ძალიან არ მომწონს, როცა დროში ვარ შეზღუდული და სასწრაფოდ უნდა გამოვთქვა, გამოვხატო აზრი, საკმაოდ რთულია, არადა მიწევს მარტივი გზები გამოვხატო ამ აზრის გამოსატქმელად.

უცხოელები (ბრიტანელები, ამერიკელები, ინგლისურის მცოდნე ევროპელებიც) ყოველთვის მამხნევენ ამ დროს. ძალიან თავაზიანები არიან. მეუბნებიან, რომ მშვენიერად ვსაუბრობ, არადა სინამდვილეში რაღაცას მივედ-მოვედები, ხან ციტატას ვიმოწმებ ლექსიდან ან რომელიმე გამოთქმას და ასე გამოვძვრები ხოლმე. თანამოსაუბრეს უხარია, რომ აზრის გამოხატვა შევძელი, მე კი ვიტანჯები, მრცხვენია. ასეთ სიტუაციებში, როგორც წესი, ვანელებ რიტმს და მათაც ვთხოვ, არ აუჩქარონ. ადრეც, რეალურად ჩემს აჩქარებებს და არანორმალურ ტემპებს მხოლოდ ენის სწავლა თუ ანელებდა და ამშვიდებდა. სულ შერკინებაში ვიყავი ამ შენელებასთან. როგორი საქმეა, 2 საათის მანძილზე 100 გვერდის წაკითხვა შეიძლება, მე კი ამ დროს რაღაცა რუტინულ სავარჯიშოებს დავტრიალებდი. მახსოვს ჩემს დას გერმანული ახალი ნასწავლი ჰქონდა, ალბათ 1996 წელია და გერმანიიდან დაურეკა დამსაქმებელმა. პირველი სიტყვები, რაც ჩემმა დამ უთხრა, ეს იყო: „შპრეხენ ზი ბიტე ლანგზამ“. სიტყვა „ლანგზამმა“ ეგრევე საყვარელ მუსიკასთან

გადამიყვანა და მაშინ საბოლოოდ დავრწმუნდი, რომ ეს Langsam ნაწილები, ჩემთვის შვებასავით იყო.

ლათინური ახლაც ძალიან მიჭირს, სამაგიეროდ ძვ. ბერძნულს (განსაკუთრებით კოინეს) შედარებით ადვილად ვიხსენებ. ხანდახან „ახალ აღთქმას“ ვკითხულობ დედანში და ერთ-თვისანი, დღეში ერთ-ორსაათიანი გადაკითხვების სეანსების შემდეგ გაცილებით უკეთ ვგრძნობ თავს. შიგადაშიგ კლასიკური ტექსტის წაკითხვაც მიწევს, ფრაგმენტების მაინც და ეს დრო ყველაზე დიდი შვებაა. ალბათ მთელი ჩემი საქმიანობა ერთ რამეზეა მიმართული, ცვდილობ, ასეთი წაკითხვებისთვის, რაც შეიძლება მეტი დრო გამოვნახო, წარსულს არ ვუმტყუნო და ოდესღაც ნასწავლი და გატაცებით მიღებული ამ ასაკში მაინც არ მივატოვო, არამედ პირიქით, რაც შეიძლება ბოლომდე მივიყვანო და მეტი სიამოვნება მივიღო მისგან.

ზემოთ ბევრი ვილაპარაკე თვითგანათლებლაზე. ეს, ძირითადად, XIX საუკუნეს შეეხებოდა, თუმცა XX საუკუნეშიც ბევრი იყო ასეთი მაგალითი და დღესაც ხშირად ნახავთ თვითგანათლებულებს. რუსო მაგ. ხშირად თავად სწავლობდა ამა თუ იმ საგანს და ფიქრობდა, რომ ამას გარკვეული უპირატესობები ჰქონდა, თუმცა უზარმაზარი დისკომფორტიც ახლდა თან და რაც მთავარია, წარმოუდგენელ სირთულეებს აჩენდა. როგორია, შუალამეს, რაღაც მომენტში, ხვდები, რომ წინ ვეღარ მიიწევ სხვისი (მასწავლებლის) დახმარების გარეშე, არადა მთელი ღამის გათენებას აპირებდი სამუშაოსთან და უცებ აღმოაჩენ, რომ გაიჭედე, მართო ხარ, ვერ ხსნი ამოცანას.

ამიტომ მასწავლებელი და სავალდებულო საგნები ყოველთვის საჭიროა. ჩემ მიერ არაერთხელ გამეორებულ სიტყვებს მოვიყვან კიდევ ერთხელ. სიტყვები ტომას სტერნზ ელიოტს ეკუთვნის: „ვერავინ გახდება რეალურად განათლებული, თუ არ ეცდება იმის შესწავლასაც, რის მიმართაც მას ინტერესი არ ამოძრავებს, რადგან იმ საგნებით დაინტერესების უნარი, რომ-

ლებისკენაც არ გვაქვს მიდრეკილება, განათლების ნაწილს წარმოადგენს”. არაერთი ადამიანი მინახავს, რომლებიც სევდიანი სახით დაამოწმებდა ხოლმე ასეთ ცოდნას, მეხსიერების და ჩაბეჭდილი წესების ხარჯზე სრულად ავლენდა მას, თუმცა მალე სახეზე გამომეტყველება ეცვლებოდა და ეს ადამიანი ჩემ თვალწინ აცნობიერებდა, თუ როგორ გამოადგა ცოდნა და თურმე ღირს კიდევ უფრო ჩაულრმავდეს ოდესღაც ვალდებულებით მიღებულ ამ გაკვეთილებს.

გარდა ამისა, მასწავლებელი იდეალური პერსონაჟია საკამათოდ და საკუთარი მოსაზრებების, ჭეშმარიტებების თუ მრწამსის საწრთობად. სულ რომ არ ესმოდეს ძვ. ბერძნული ენის მასწავლებელს პინდაროსის, თეოგნიდეს და საფოს ლექსები, იგი საზომს მაინც გასწავლის კარგად. ხშირ შემთხვევაში, მათ, რა თქმა უნდა, მშვენივრად ესმით ეს ლექსები, უბრალოდ თავს არ გიყადრებენ, დროს არ კარგავენ „ლირიკაზე“ და „მელოსზე“ და მკაცრი წესების სწავლებას მიჰყვებიან. თუმცა არიან მასწავლებლები, ვისთანაც ძირითად დროს სწორედ ამ „ლირიკაში“ ვხარჯავთ.

დაახლ. 15-17 წლის წინ, გადავწყვიტე დოქტორანტი გავმხდარიყავი „ილიაუნში“. გავხდი კიდევ. რამდენიმე შეხვედრასაც დავესწარი და ჩემს ვალდებულებებსაც გავეცანი. ვსწავლობდი ახალ წესებს, მაგ. კრედიტების დაგროვება და ა.შ. აღმოჩნდა, რომ კრედიტები უნდა დამეგროვებინა საგნების წაკითხვით, ლექციებით. საგანს ერქვა „აკადემიური წერა“. ყურადღებით გავეცანი სახელმძღვანელოს, თუ როგორ უნდა მესწავლებინა სტუდენტებისთვის აკადემიური წერა, შესავალი, რეზიუმე... და ეს საგანი იმდენად უცხო და მიუღებელი აღმოჩნდა ჩემთვის, რომ საერთოდ უარი ვთქვი დოქტორანტობაზეც, სადოქტოროზეც და, ზოგადად, სწავლებაზეც. ყოველ შემთხვევაში, ზუსტად ვიცოდი, რომ ამ საგანს, „აკადემიური წერა“, მე ვერასდროს ვასწავლიდი. გარდა ამისა, იმ თემამიც, რომელზეც უნდა მემუშავა („გალაკტიონის ქალაქური ტექსტი“),

რამდენიმე ხარვეზს ვხედავდი და ბოლომდე არ ვიყავი ჩამოყალიბებული პრობლემებში, თეორიულ მასალასა და ძირითად ტექსტებში.

ახლა 16 მარტია, 2023 წელი. გარეთ გაზაფხული გუგუნებს, აუარება საქმეა ვენახში, ბოსტანში, მარანში: დარგვა, თესვა, სხვა (როგორც წესი, გვიან მიწვეს ხოლმე ხეხილისა და ვაზის გასხვლა). შიგნითაც ბევრია საქმე, საწერი და საკითხავი. ყველაფერს არ ჩამოვთვლი, ბოლო დღეების მანძილზე მთავარი მაინც ამ თავის დაწერა იყო, დასკვნითი თავის, სადაც პირველად ცხოვრებაში მიწვეს საკუთარი თავის დანახვა და ამოცნობა, ამოკითხვა. თან უნდა ვეცადო ტონალობა ზუსტად შევარჩიო, არც ძალიან საცოდავი უნდა გამოვჩნდე და არც ამპარტავანი, ქედმაღლობის დასამარცხებლად ზედმეტი თავის დაცინვაც არ ივარგებს, შორს გამიტაცებს, თუმცა გარდამეტებული უბადრუკობაც არ უნდა მოვირგო. ყველაფერს ისედაც ვერ მოვყვები, მხოლოდ აუცილებლობით და ალბათობით, ისე, რომ ამბავი გამოვიდეს, დამაჯერებელი ამბავი. არანაირი თანმიმდევრობა, ქრონოლოგია და ლოგიკა, მხოლოდ საკუთარი რიტმის დაჭერა, მიყოლა, ხანდახან გადახვევა, თამაში, აჩქარება, შენელება და ა.შ.

ეს მხოლოდ დასაწყისია, მომავალში ვეცდები კიდევ გავაგრძელო ამაზე წერა, სხვა წიგნში, შესაძლოა სულ სხვა ჟანრის წიგნში.

წიგნმა, რომელსაც ახლა ვასრულებ, „შეთხზულმა „მე“-მ“ ბოლო 2-3 წლის მანძილზე ყველაფერში შეაღწია, რაც ჩემს გარშემოა. ნებისმიერი სხვა საქმის კეთებისას თუ გართობისას ხანდახან მახსენდებოდა მისი არსებობა, გონებაში რაღაცას ვინიშნავდი, შემდეგ მავიწყდებოდა, თუმცა მოგვიანებით იგივე აზრი ახალ ტალღად ბრუნდებოდა, უფრო შევსებული და გამოკვეთილი ფორმით. ბევრი აზრი კი უკვალოდ იკარგებოდა.

საკუთარი ბიოგრაფია, ავტობიოგრაფია, პირად ამბებზე წერა ხშირად ხსნასავითაა. ბევრისთვის ხსნაა იმიტომ, რომ რასაც უნდა, იმას დაწერს, როგორც უნდა, ისე გამოიგონებს. ზოგი ნარცისული ოცნებებით მოიოხებს გულს, ზემოთაც ხომ ვახსენე ავტოფიქციისა და ნარცისის კავშირები? მე-ს, როგორც სუბიექტსა და მე-ს, როგორც ობიექტს შორის გადაულახავი დისტანცია, ნარცისისტული თვითრეფლექსია, რომელიც წმინდა გამოწაგონის სახეს იღებს. ანდა დილთაის თავი გავიხსენოთ, ვისთანაც „საკუთარი ამბის მოყოლა“ სადღაც წარმოსახვით და რეალურ ამბავს შორისაა მოთავსებული, ჭეშმარიტებაა და სიცრუეც. და, რაც მთავარია, ამ თემებზე, ავტობიოგრაფიაზე მუშაობა საშუალებას გაძლევს, მუდამ ბეწვის ხიდზე იარო, სულ უპირისპირდებოდე ამ ნარცისულ დისკურსს, სწავლობდე თვითგამოხატვის ნარცისულ ხერხებს, იწაფებოდე, დასცინოდე მას, ამ მოჩვენებითი მონოლითურობის პაროდias, მის დეკონსტრუქციას ახდენდე. საკუთარ თავზე წერა, საბოლოო ჯამში, შეიძლება ფარადაც იქცეს, ერთგვარი ონტოლოგიური ნარცისიზმისგან დამცავ მთავარ საშუალებად. მისივე ხერხების ცოდნა, კარგად ფლობა და გამოყენება ამის საწინდარი შეიძლება გახდეს.

„შეთხზული „მე“-ს“ წერისას არაერთი ქართველი და უცხოელი ავტორი მახსენდებოდა, ვინც საკუთარ თავს აღწერდა, იმედებზე და მცდელობებზე წერდა, ვინაობაზე, რაობაზე, შესაძლებლობებზე. მახსენდებოდა, მაგ. გურამ რჩეულიშვილის ჩანაწერები ან არტურ რემბოს წერილებიდან ფრაგმენტები, ბევრი სხვა ყმაწვილური თვითდაკვირვება, და ყოველი ასეთი გახსენებისას ვერასდროს წარმოვიდგენდი ჩემს თავს მათ ადგილას, მათ ასაკში, მათნაირი გამბედაობით რომ მეთვალყურებიან ჩემი თავი სიტყვების სარკეში. მე ძალიან გვიან ვისწავლე თავის დანახვა, უფრო სწორად, ახლა ვსწავლობ, ვსწავლობ სიტყვებით, რომლებიც ნელ-ნელა ამარცხებს გამოსახულებას, აქრობს ჩემს ზელიგურ ვნებებს⁵, დამსგავსების ნიჭს, მსგავსებებს სხვა

პერსონაჟებთან, სხვა რეალურ ადამიანებთან. სხვადასხვა კულტურაში არაერთი ვიზუალური ალტერ ეგო მყავს, თუმცა ახლა ვგრძნობ, რომ ამ ალტერ ეგოებთან გამომშვიდობების, მათგან გათავისუფლების დროში შევავიწყე, დროში თუ ასაკში. და ამ გათავისუფლებაში რუსო აღმოჩნდა მთავარი მოკავშირე. მსგავსებამ, პარალელებმა თუ ანალოგიებმა პირიქითი ეფექტი იქონია.

... ჩაფლავების, მორცხვობის და გაშეშების ისტორიები კიდევ ბევრი მაქვს, არაერთი არასწორი საქციელი ჩამიდენია, ცხოვრების ყველა პერიოდში მემართებოდა რაღაც მარცხი, თუმცა წამიერ სწორ გადაწყვეტილებებსაც ვიღებდი ხანდახან, იშვიათად, რამაც თავის დროზე სხვადასხვა სიღრმის ფსკერებიდან ამომიყვანა.

ჩემი ცხოვრება, ბიოგრაფია, გადაწყვეტილებებისგან შედგება. ეს გადაწყვეტილებები ხან დიდი ძალისხმევის შედეგია, ხანაც თავისით მოდის ცვლილებები. მხოლოდ ისეთ ცვლილებებს ვგულისხმობ, რომლებიც აღიწერება, დაიწერება, ამიტომაც ჰქვია ამ ცვლილებების ისტორიას ბიო-გრაფია, მეტიც, ავტობიო-გრაფია. ასეთი გადაწყვეტილებების გამოა, რომ საკუთარი წარსულის შეფასებას ვახერხებთ, შეიძლება დავგვიანებით, მაგრამ ინტრიგა, ამბავი ჩვენს თვალწინ ყალიბდება და უწყვეტ თხრობად იქცევა. ვიწყებთ გარჩევას და იმაზე ჩაფიქრებას, რომ ახალგაზრდობაში ბევრ გულწრფელ, კეთილ ადამიანს ვხვდებოდით, იყო დიდი მეგობრობა, სიყვარული, ნდობა და ერთიანობა, მოწიფულობისას კი ასეთი ადამიანები სანთლით სამება-რია. ან პირიქით, მაშინ უფრო შიშვლები ვიყავით, მეტი ტკივილის ატანა გვიწევდა სხვებისგან, სამაგიეროდ ახლა ისეთ წრეში ვართ, ბუხს არ ავიფრენთ, არავინ მოგვაკარებს უცხო ნესტარს და სხვადასხვა მკბენარს, არადა მათ გარეშე ხომ საბოლოოდ მოვდუნდებით, ძლიერი ვნებები ხომ სწორედ ამ უცხო ჩხვლეტებით აღიმკრება და არა შინაურული მოფერებით. ნაჩვევ მყუდროებაში მხოლოდ თუ მოიკუნტები, საბანს გადაიფარებ, თავს

მოინაჟუჭებ. ამიტომაც, რომ არ ცხრება ამ ნაჟუჭიდან გაღწევის და გაქცევის სურვილი, ერთი ხელის მოსმით იშორებ მლიქნელებს, გეშინია მაქებრების, იგესლები, შხამს აფრქვევ, პირველ რიგში, მათ შორის და მათ გარშემო, ვინც სიყვარულს გეფიცება. თან უკან დასახევი გზაც აღარ გაქვს. ის ძველი სიყვარული, მეგობრობა, გულწრფელობა აღარ არსებობს, სხვანაირი გახდა, ზარის ხმასავით აღარ ჟღერს, არამედ ყრუდ გაისმის, ჩუმად. მას სინანულის გალობასაც ვერ დაარქმევ, იგი დარდის ბუტბუტი უფროა. ერთად-ერთი, რაც არ იცვლება, უხერხულობაა, სირცხვილის გრძნობა, რაღაც ქენჯნები, რომ საჭირო დროს ხმა ვერ ამოიღე ან, პირიქით, როცა დუმილი ჯობდა, სწორედ მაშინ ალაპარაკდი და ამოალაგე ზედმეტები. ზოგი კარგად ფლობს ამ ხერხებს, დარწმუნებულნი არიან თავიანთ სათქმელში ან დუმილში, უჯრებად აქვთ დალაგებული ყველაფერი. ასეთები, როგორც წესი, კარგი სტუდენტები იყვნენ, საუცხოოდ ისწავლეს აზრების მოწესრიგება, ქაოსის დამარცხება. მაგრამ უცებ მათაც ეშლებათ, ისინიც ცვივიან უფსკრულში, ამაზე რუსოც წერს მესამე თავში.

აი, მაგალითად, სიტუაცია, როცა ორნი ვსაუბრობთ, პირისპირ, ცოცხლად. ასეთი რამ ხშირად არ ხდება, ამიტომ სულ ვცდილობთ არ გავჩერდეთ, შევაფსოთ ეს დრო, ვილაპარაკოთ, ხშირად სისულელეები ვილაპარაკოთ. არ ვაცლით ერთმანეთს ლაპარაკს, „ჰო, მეც ეგრე ვფიქრობ“, შემდეგ ცოტათი გვრცხვენია ასეთი თანხმობის და ჰარმონიის და ვამბობთ, „აი, ამაში კი ვერ დაგეთანხმები“. ასეთ დროს იშვიათია, რომ დუმილი ჩამოვარდეს და ასეთ დროს იზადება ურთიერთობის შიშიც, ვალდებულების გრძნობა, რომ აუცილებლად უნდა ჩააგდო სიტყვა, თქვა შენი აზრი, რომელიც, საბოლოო ჯამში, შეიძლება სისულელე აღმოჩნდეს ან იმდენად კონკრეტული და გამოუსადეგარი, რომ ბოლოს სირცხვილით შეიძლება დაიწვა.

შენგან განზოგადებებს ელოდნენ, შენ კი ამ დროს რაღაც ბაქტერიებზე ლაპარაკობ. ვის რაში აინტერესებს ეგ?!

ვის და, მე მაინტერესებს, ჩემია ეგ გამოუსადეგარი ამბები. ამის გამოა, რომ სულელის სახელი შეიძლება გამივარდეს, არა-და სულაც არ ვიყო სულელი და ბრიყვი. გარეგნულად, ხუმრობებით, სუფრასთან, მიმოწერაში ძაანაც სოციალურ ცხოველად ვჩანდე, მაგრამ სინამდვილეში ველური ვიყო, ასოციალური, ატოპიური. ისევ რუსოს დავიმოწმებ: „*სხვებივით შევცევა-რებდი საზოგადოებას, თუმცა დარწმუნებული ვარ, რომ ამ საზოგადოებაში არახელსაყრელი მხრიდან ვჩანვარ და სრულიად სხვა ადამიანად წარმოვდგები, არა იმად, ვინც სინამდვილეში ვარ. მე ჩემთვის ყველაზე შესაფერისი გადაწყვეტილება მივიღე: ვწერო და ვიმალებოდე. ყველას თვალწინ რომ მეცხოვრა, ვერა-ვინ გაიგებდა ჩემს ფასს, ვერაფერს მიხვდებოდა*“.

ახლა კი ყველას თვალწინ მიწევს ყოფნა, მიუხედავად იმისა, რომ არც ლექციებს ვკითხულობ და არც საჯარო გამოსვლების სხვა რაიმე გამოცდილება მაქვს. ცხადია, ერთეული, დისკომფორტითა და ფორიაქით სავსე გამოსვლა თუ ინტერვიუ არ ითვლება. გაქცევა, დამალვა ჯობია, რა თქმა უნდა, ხოლო აზრების რედაქტირება სიტყვით გამოსვლას მირჩევნია. სიტყვის გამოსვლისას ნებისმიერ მომენტში შეიძლება გული აგიჩუყდეს და სისულელე თქვა, ირონია მეორე პლანზე გადადის, იუმორის ინტიმურობა ქრება და ვერც კონკრეტულ ადამიანზე მიშტერება და მხოლოდ მასთან საუბრის გაბმა გშველის, მით უმეტეს, თუ ეს ერთი, კონკრეტული ადამიანი ხბოს თვალებით გიყურებს და რეალურად შეიძლება არც ესმის რაზე ელაპარაკები. და ამიტომაც, ჩემი ცხოვრების წესად იქცა უადგილო ხუმრობები, შეუსაბამო გადახვევები და შეუფერებელი, უხერხული საქციელი.

ზემოთ ვახსენე რუსოს ეპიზოდი, როცა იგი ბავშვივით აკანკალდა საკუთარი პიესის ყურებისას. მან დაინახა სხვების

აღფრთოვანება და ამან იგი განაიარაღა. საბრძოლველად იყო მისული, ალესილი, მზად იყო ნებისმიერი კრიტიკის მოსაგერიებლად და უცებ რას ხედავს, გული უჩუყდება და ყველანაირი ალესილობა უბლაგვდება, რბილდება, თვინიერდება. არადა მიაჩნდა, რომ მისი მთავარი ნიჭი ენერგიული და გაბედული სიმართლის თქმაა, მწარე, მაგრამ სასარგებლო სიმართლის პირში მიხლა. იგი დარდობს, რომ ბოლომდე ერთგული არ დარჩა ამ ნიჭისა და ხანდახან ქება და პირფერობაც უწევდა. რუსოს აზრით, ამ პირფერობამ გაცილებით მეტი ზიანი მოუტანა მას, ვიდრე მწარე შეფასებებმა.

ასეთ სიტუაციებში ბევრჯერ ჩავვარდნილვართ. ერთხელ კლასელების შეკრებაზე წავედი, ფეხს ვითრევდი, რატომღაც არ მსიამოვნებდა ასეთ ხალხმრავალ თავყრილობაზე მისვლა, გადაჩვეული ვიყავი საერთოდ, თან ათწლეულების მანძილზე უნახავ ადამიანებს უნდა შევხვედროდი, ვისაც მე-8 კლასში დავშორდი, 80-იანი წლების ბოლოს. სიმართლე გითხრათ, სკოლა არასდროს მცვარებია, არც სკოლის ურთიერთობები (რამდენიმე გამონაკლისის გარდა), ამიტომ რაღაცნაირი კრიტიკული განწყობით მივედი შეხვედრაზე. მოხდა სრულიად საპირისპირო. ცოტა სასმელმა, ცეკვამ, საიდანღაც წამოსულმა ბავშვურმა სილაღემ ჩემში მთლიანად მოარბილა ეს კრიტიკული დამბულობა და უცებ წამოვიძახესავით, შეიძლება სადღეგრძელოდაც ვთქვი, „იმ წლებს რა ვუთხარი, როცა უერთმანეთოდ ვიყავით მეთქი“. და მანდ მივხვდი, რომ სიყალბეს ვამბობდი, სისულელეს. რაღაცა ლოზუნგი ვთქვი, მაგრამ უკვე გვიანი იყო. ბევრს გული აუჩუყდა, ამან კიდევ უფრო გამაღიზიანა, თუმცა უკან დასახევი გზა აღარ არსებობდა. ერთად-ერთი ადამიანი იყო, ვინც ღიად დასცინა ჩემს ამ გულაჩუყებულობას, ყველაზე მაზალო კლასელი, ადამიანი, ვინც მთელი ბავშვობა მაბრაზებდა და დამცინოდა. ისევ მან ამოიღო ხმა და ჰაერში გააცივა ჩემი ეს მხურვალე წამოძახილი.

ჩვენი ბიოგრაფიაც, განსაკუთრებით კი ავტობიოგრაფია, ასეთი დაუცველია. იგი სულ ზემოქმედების ქვეშაა. რამდენიც არ უნდა ვთხოვათ, გამოვიგონოთ საკუთარი თავი, ნამდვილი „მე“ მაინც გამოჟონავს ან გამოჩნდება ვინმე, ვინც აურდაურევს ჩვენს დალაგებულს და ყველაზე მოწესრიგებულ ადგილას ჩაასობს თავის ნესტარს. ეს შხამი შეიძლება ხშირად წამალიც აღმოჩნდეს, საუკეთესო საშუალება მოშვებული, მოდუნებული „მე“-ს განსაკურნავად. ზემოთ, ერთ-ერთ ავტობიოგრაფიულ თავში, ვახსენე კიდეც ეს შხამიანი წამალი, „ფარმაცონ“, როგორც ძველი ბერძნები უწოდებდნენ მას.

საკუთარი და სხვისი ცხოვრების აღქმა და წაკითხვა დღეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. წაკითხვაში, ცხადია, მხოლოდ აღწერილის ან დაწერილის წაკითხვა არ იგულისხმება, არამედ, პირველ რიგში, სწორედ დაუწერლის და აღუწერლის წაკითხვა, ხანგრძლივი თუ მოკლე ცხოვრების მთლიანობაში დანახვა. სოციალურ ქსელში ხშირად ნახავთ გამოსამშვიდობებელ პოსტს, რომელიც იწყება ასე: R.I.P., თუმცა ზოგიერთ ამ R.I.P.-ის მიღმა სრული სიცარიელეა, ზოგიერთის უკან კი დიდი ხნის მეგობრობა, თანაზიარობა, ან უბრალოდ ცოდნა, გნებავთ, წაკითხვა დგას, სხვისი თუ თავისი ცხოვრების წაკითხვა.

სხვისი და თავისი ასეთი R.I.P.-ის შემთხვევაში, ანუ სასუფევლის ასეთი გაელვების დროს, დიდად არ განსხვავდება ერთმანეთისგან, რადგან ეს ფიქრი და ცოდნა იმ არარსებულთან, გამქრალთან გვაკავშირებს და ასეთ გაელვებებში, ყველაზე ყოფითი ამბებიც კი (წვერის გაპარსვა, თოხნა, გაზის ანთება, ონკანის მოშვება, ცეცხლის დანთება, კვერცხის გაფცქვნა, ნიახურის დაჭრა, ნაგვის გადაყრა, ქუდის დახურვა) უდიდესი შინაარსით ივსება. ყოველ ასეთ საქმიანობას თავისი აჩრდილი მოჰყვება, თითო-თითოდ, ჯგუფურად არა. მოდიან წასული ბიძები, მამიდები, ბებია-ბაბუები, მშობლები, მეგობრები, წინაპრები, ნათესავები, უცნობი ძვირფასი ადამიანები და მეტიც,

არარსებული ადამიანებიც მოდიან ხანდახან, ისინი, ვისაც ხორციელად არასდროს უცხოვრიათ ამქვეყნად ან ვისაც შენ უნდა მისცე სიცოცხლე.

ზემოთ ქიმერებზე ვსაუბრობდი, ჩემი ქიმერები სწორედ ესენი არიან, ჩემი აჩრდილები და მოჩვენებები. და მე მათთან ერთად ვაგრძელებ ცხოვრებას.